

Marmara Rum Kız Okulu (Pantelidia)

Umut Almaç, Mustafa Akçaöz, Ioannis Papachristou

Marmara ilçesi, Merkez Mahallesi	İnşa dönemi / yılı: 1912-1914
	Mevcut durumu: Metruk; müze olarak kullanılması planlanıyor.
GPS: 40°35'09.9''K 27°33'34.9''D	Mülkiyet durumu: Maliye Hazinesi
Tescil tarihi ve numarası: GEEAYK 20.12.1975 - 8791 / TKTVYK 27.02.1987 - 3045 / Bursa KVTKBK 15.01.1996 - 4904	

Tarihçe

1905'te Pantelis Kardeşler ve Marmaralı armatör Nikolaos Efstathiadis, Marmara'da para toplamak ve kızlar için yeni bir okul inşa etmek amacıyla İstanbul Balat'ta 'Üç Büyük Peder' kardeşliğini kurmuşlardı (*Ksenofanis* 2, 1905, 319). Marmaralı Pantelis ailesinden olan armatörler Kaptan Vasilis, Zannis ve Dimitris (Lev. IV.14a-b-c) bu süre zarfında toplanan paralarla eski Rum mezarlığı yanına Kız Okulunu yaptırmıştır. 1912 yılında inşasına başlanan bina 1914 yılında tamamlanmıştır (Lev. IV.13). Pantelidia Kız Okulu, 1914-15

öğretim yılında eğitime başlamıştır. İnşaat-tan sorumlu komitenin kitabına göre inşaat 4000 İngiliz sterlinine mal olmuştu. 1919 yılında Marmara Meclisi, binanın I. Dünya Savaşı'nda maruz kaldığı tahribat için tazminat talep etmiştir (Nestoridis 1992, 77).

Okulun mimarı bilinmemektedir ancak Pantelidia Okulu ve Erdek'in Rum Erkek Okulu arasındaki benzerlik, belki de aynı mimar, yani İstanbul'dan Patroklos Kampanakis tarafından inşa edildiğini düşündürmektedir.

Fig. 1: Güney cephe

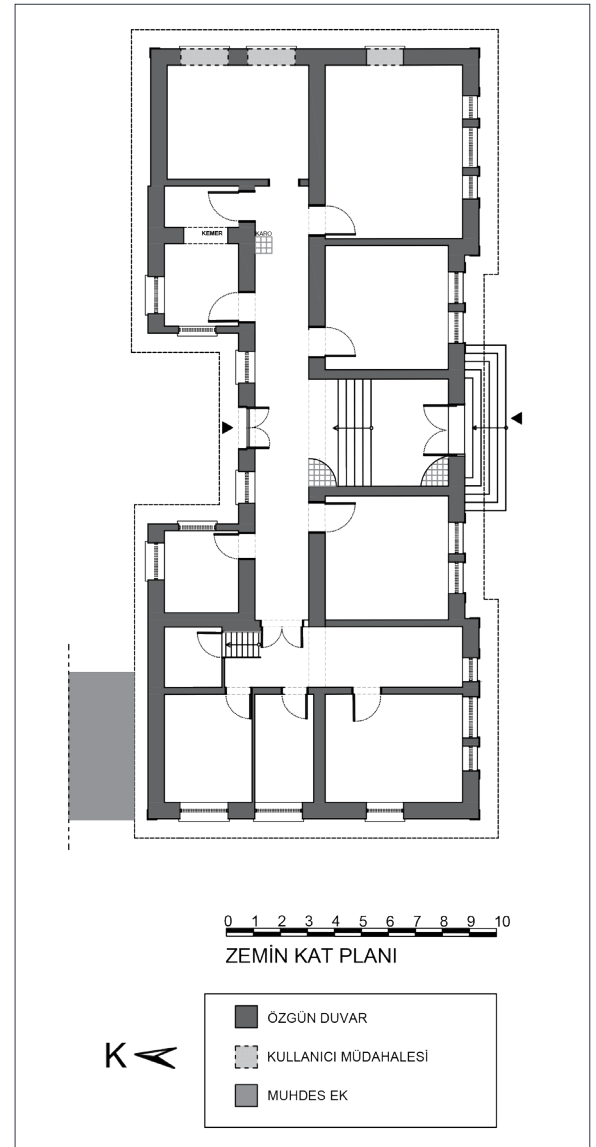
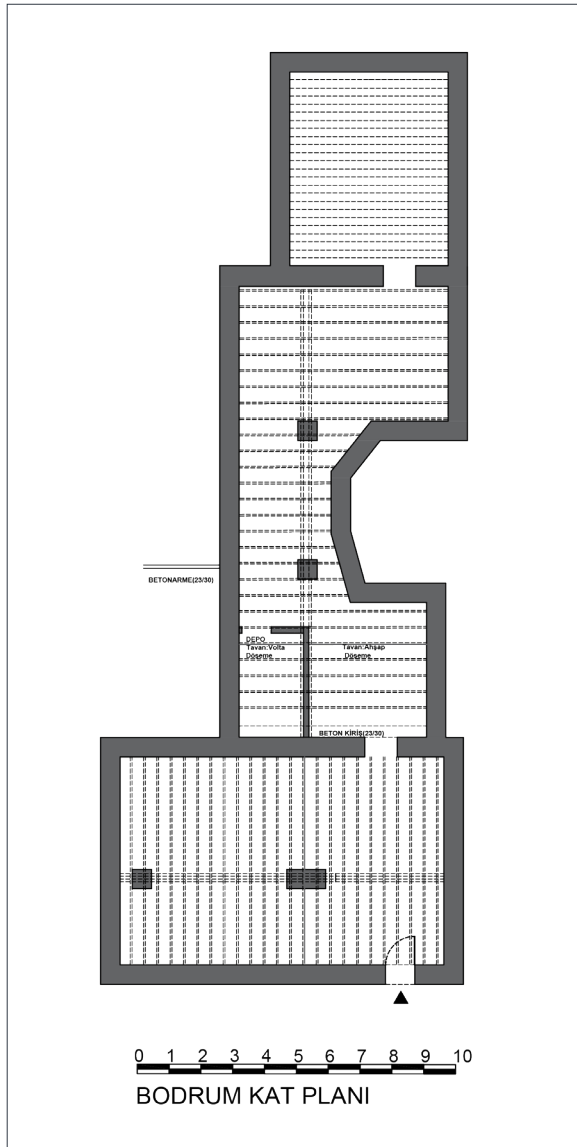
Pantelidia'nın (Rum Kız Okulu) ilk müdürü Anna Tserkezou idi. Okul I. Dünya Savaşı sırasında kapanmış ve Marmara Adası Rumlarının sürgünden döndüğü 1920'de yeniden açılmıştı. Mübadeleye kadar eğitim kurumu işlevini korumuş, mübadeleden sonra ise jandarma karakolu ve hükümet konağı olarak kullanılmıştır. Günümüzde, ilgili kurumlar arası protokoller neticesinde müze olmasına karar verilmesine rağmen halen boş durmaktadır.

Mimari

Pantelidia adıyla bilinen Marmara Adası Rum Kız Okulu yapısı, yaklaşık 1789 m²'lik parselin Karakol Sokağına bakan doğu kenarına bitleştirilmiştir. Moloz taş örgü duvar ile çevrelenen okul bahçesine, Hükümet Caddesi üzerinden, 2 adet basamakla çıkılan açıklıktan ulaşılır.

Rum Kız Okulu, yaklaşık 300 m²'lik oturma alanına sahip, doğu-batı doğrultusunda uzanan bağımsız bir yapıdır (dış ölçüler yaklaşık 12x28 m). Bina, merkezde zemin kat ve bodrum katından oluşan bir orta birim (yaklaşık uzunluk 13 m) ve bu birime doğu ve batı yönlerinde eklenmiş kanatlardan (yaklaşık uzunluk 7,5 m) oluşmaktadır. Bu bölümler, merkez biriminden yaklaşık 50 cm dışarı taşırılmıştır (Fig. 1).

Yapının Hükümet Caddesi'ne bakan güney cephesi, diğer cephelere göre daha gösterişlidir (Fig. 1). Yaklaşık 28 m uzunluğa sahip simetrik düzendeki bu cephe, merkezdeki giriş kapısı ve doğu-batı kanatlarındaki üçgen alınlıklarla hareketlendirilmiştir. Yüzyıl dönümünde İstanbul'da özellikle dış cephelerde sıklıkla kullanılan taş taklidi sıva bu yapıda da tercih edilmiştir. Zemin kotundan

başlayıp çatıya kadar devam eden pilasterler, profilli kat ve çatı silmeleri, açıklıkların etrafındaki dekoratif düzenlemeler güney cephesini vurgulamaktadır.

Yapının zemin katına güney cephesinden, bodrum katına ise batı cephesinden girilmektedir. Parselin kuzeyi ile güneyi arasındaki yaklaşık iki metrelik kot farkı, hem bahçeden yapıya ulaşılırken hem de yapı girişi holündeki merdivenler ile dengelenmiştir. Güney cephedeki ana giriş sahanlığına, bahçe kotundan beş basamaklı mermer bir merdiven ile çıkılmaktadır. İki kanatlı demir kapıdan yapıya girildiğinde, önce giriş holü ve sonrasında giriş holüne beş adet basamak ile bağlanan doğu-batı eksenindeki koridor görülmektedir. Koridor, 2 m genişliğinde ve 15,5 m uzunluğunda, döşemesi karosiman kaplı ve volta döşeme sistemi ile örtülmüş bir mekandır (Fig. 3). Zemin katındaki mekanlar bu koridora açılmaktadır. Orta aksta, giriş kapısının karşısında, kuzeydeki arka bahçeye geçişi sağlayan düz atkılı ve çift kanatlı bir kapı bulunur. Giriş holünün her iki yanında, güneye bakan iki mekan bulunmaktadır. Yapının doğu kanadında, koridora bağlanan iki adet mekan ve batı kanadında ise, kuzey-güney doğrultusunda ikincil bir koridor ve bu koridora açılan üç adet mekan bulunmaktadır. Yapının kanatları güney

cephede olduğu gibi kuzeyde de orta birimden dışa taşkın olup dışa açılan ikişer penceresi bulunmaktadır (Fig. 2). Doğu ve batı cephelerinde ise, ikisi kuzeyde biri güney tarafta olmak üzere toplam üçer adet pencere bulunur. Güney cephesinde, zemin kat seviyesinde giriş açıklığının her iki tarafında ikişer adet pencere, kanatlarda ise merkezdeki daha geniş olmak üzere üçlü pencere düzeni tercih edilmiştir. Bu cephenin bodrum kat seviyesinde ise, zemin katındaki düzene benzer biçimde sıralanan, küçük pencereler bulunmaktadır. Cephelerdeki tüm açıklıklar düz atkılıdır.

Yapının duvarları yığma yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Bodrum katında beden duvarları moloz taş örgüdür. Bu katta, döşeme sistemini destekleyen tuğla örgü ayaklar da bulunmaktadır. Zemin katında, sıvanın döküldüğü noktalarda, duvar örgüsün tuğlaya döndüğü anlaşılmaktadır. Yapının 20. yy başına tarihlenen eski fotoğraflarında da güney cephe duvarının dolu harman tuğla örgü olduğu görülmektedir. Zemin katında, koridor dışındaki tüm mekanların döşemesi ahşaptır. Karosiman kaplı koridorda ise volta döşeme sistemi tercih edilmiştir (Fig. 3). Zemin katındaki mekanlar volta döşeme sistemi kullanılarak örtülmüştür. Koridorun güney duvarı, cephe duvarları ile birlikte,

Fig. 2: Kuzey cephe

Fig. 3: Zemin kat koridoru, karosiman taban döşemesi ve volta tavan döşeme sistemi

Fig. 4: Bodrum kat, betonarme müdahale

yapının içerisindeki ana taşıyıcı duvar akslarından biridir. Zemin kat mekanlarını örten volta döşeme sisteminin putrelleri, bu duvara da mesnetlenerek kuzey-güney doğrultusunda sıralanmaktadır. Yapı, Marsilya kiremidi ile örtülmüş ahşap kırma çatıya sahiptir.

Güncel Durum

Yakın zamana kadar Hükümet Konağı olarak kullanılan yapı boşaltılmıştır. Yapının etrafında herhangi bir güvenlik önlemi olmadığı, zemin katına doğrudan giriş yapılabildiği tespit edilmiştir.

Yapıda toptan göçmeye neden olabilecek kritik bir yapısal hasar bulunmamaktadır. Ancak, bodrum katında bulunan tuğla örgü ayaklarda, döşeme sisteminden aktarılan yükün noktasal biçimde etkimesi nedeniyle, düşey çatlaklar ve örgüde ayrışma tespit edilmiştir. Olasılıkla bu hasarlarla ilişkili olarak, yakın dönemde bodrum katında betonarme yapı elemanlarının eklendiği görülmüştür (Fig. 4). Ayrıca, mekanları örten volta döşeme putrellerinin özellikle bodrum katında ileri derece korozyon problemi bulunduğu, bazı noktalarda putrellerin mekanik özelliklerini yitirdiği tespit edilmiştir.

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Çalışma konusu olan yapı, Marmara Adası'nda günümüze ulaşabilmiş tek kız okuludur. 20. yy başında eğitim yapısı olarak

tasarlanan yapı, geçmişte yaşadığı işlev değişiklikleri ve müdahalelere rağmen özgünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır. Ölçeği, özgün işlevi, yapım teknikleri ve malzemeleeri bakımından yapı tarihi belge niteliğindedir ve korunması gerekli kültür varlığıdır.

Yapının mevcut durumunun belgelenmesi ve özgünlüğünü zedelemeyecek bir işlevle tekrar kullanılmak üzere koruma projesinin hazırlanması gereklidir. Nihai projeler hazırlanana dek, yapının zarar görmemesi için çatının elden geçirilmesi ve çevre güvenliğinin sağlanması gereklidir.

Kapsamlı müdahaleler yapıncaya dek, bodrum katındaki hasarlı ayakların geçici süre ile geriye döndürülebilir nitelikteki müdahaleler ile desteklenmesi önerilmektedir. Ayrıca, bodrum katında ileri derece korozyon problemi bulunan putrellerle ilgili olarak, onarımlar sırasında hangi noktalarda yapısal müdahale gerektiği sorusuna cevap verebilmek amacıyla, putrellerin tek tek incelenmesi ve kesit kayıplarının tespit edilerek taşıma kapasitelerinin belirlenmesi gereklidir. Koruma yaklaşımı, yapının kültür varlığı niteliğinde olması nedeniyle, özgün taşıma kapasitesinin tekrar kazandırılması ve kimi yapısal elemanlarda güçlendirmeye ihtiyaç duyulması halinde, geleneksel malzeme/teknikler ve gerekli hallerde özgünlüğü zedelemeyen yeni malzeme ve detaylar kullanılarak minimum müdahale ile yürütülmesidir.